

Ακροδεξιά, το ντροπαλό όνομα του φασισμού

Ηλίας Ιωακείμογλου

Συνέβη, λοιπόν, και αυτό: σχεδόν όλοι θεωρούν ότι ο όρος του «φασισμού» μπορεί να αναφέρεται στον ιστορικό φασισμό του Μεσοπολέμου, αλλά δεν μπορεί να χρησιμοποιείται για τη σημερινή «Ακροδεξιά», ούτε καν για τον κραυγαλέο ναζισμό του γερμανικού AfD ούτε καν για το καθεστώς Ορμπαν. Αυτό βασίζεται στο επιχείρημα ότι η σημερινή Ακροδεξιά διαφέρει ως προς μια σειρά χαρακτηριστικών του ιστορικού φασισμού, π.χ. τώρα δεν υπάρχει ακροδεξιό μαζικό κίνημα όπως υπήρχε στον Μεσοπόλεμο, ούτε η σημερινή Ακροδεξιά επιδιώκει να εγκαταστήσει δικτατορικό καθεστώς.

Πώς να κρίνουμε, όμως, εάν αυτές οι διαφορές ή κάποιες άλλες είναι κρίσιμες; Θα πρέπει να είμαστε κάπως μεθοδικοί.

Γνωρίζουμε⁽¹⁾ ότι ο φασισμός ακολουθεί μια διαδικασία ανάπτυξης, η οποία αρπάζει και ενσωματώνει ό,τι συμβεί να συναντήσει στον δρόμο της αρκεί αυτό να παρουσιάζει εκλεκτική συγγένεια με εκείνη, να της ταιριάζει δηλαδή και να την εξυπηρετεί. Έτσι, η μία ή άλλη ιστορική μορφή του φασισμού συντίθεται από **δύο ειδών υλικά: το πρώτο είδος είναι τα δομικά υλικά** που συγκροτούν τον **αναλλοίωτο πυρήνα του φασισμού**, αυτά που επομένως συναντάμε **σε όλες τις παραλλαγές του**, σε όλες τις εκδοχές του, αυτά που **δεν εξαρτώνται από την ιστορική συγκυρία**, ούτε από τις **ιδιαιτερότητες** της μιας ή

της άλλης χώρας. **Το δεύτερο είδος** υλικών, αντιθέτως, είναι αυτά που η διαδικασία ανάπτυξης του φασισμού έτυχε να συναντήσει στον δρόμο της και **να τα ενσωματώσει**, είναι δηλαδή ενδεχόμενα, είναι αυτά που μπορούν **να υπάρχουν ή να μην υπάρχουν** ανάλογα με τη χώρα και την ιστορική συγκυρία.

Ορίζουμε, λοιπόν, ως φασισμό τον αναλλοίωτο πυρήνα του, αφήνοντας στην άκρη ό,τι ανήκει στην ιστορική στιγμή και στη γεωγραφία, ό,τι είναι ενδεχόμενο. Αυτή η μεθοδολογία δεν είναι καθόλου πρωτότυπη, είναι πολύ κοινή. Για παράδειγμα, με αυτήν ορίζουμε τον κεφαλαιοκρατικό τρόπο παραγωγής, με κριτήριο τα δικά του αναλλοίωτα στοιχεία, κάνοντας αφαίρεση των εθνικών ιδιομορφιών του ενός ή του άλλου εθνικού καπιταλισμού. Έτσι πρέπει να κάνουμε και με τον ορισμό του φασισμού. Χωρίς αυτήν τη μεθοδολογία θα κολυμπούσαμε στο διηνεκές σε μια θάλασσα περιπτωσιολογίας. Εάν, λοιπόν, έτσι έχουν τα πράγματα, τότε πώς ορίζεται ο φασισμός; Ποια είναι τα δομικά υλικά με τα οποία συγκροτείται ο πυρήνας του;

Το φαινόμενο στον πυρήνα του

Ξεκινώντας από τα πολιτικά κείμενα του **Μαρξ**, περνώντας από το έργο του **Γκράμσι**, από το «**Φασισμός και Δικτατορία**»(2) του **Πουλαντζά** και από σημαντικές εργασίες ιστορικών της δεκαετίας του 1980, διαθέτουμε μια βιβλιογραφία που μας εξηγεί με σαφήνεια ποια είναι τα δομικά χαρακτηριστικά του φασισμού, τα υλικά από τα οποία συγκροτήθηκε, **ο αναλλοίωτος πυρήνας του**. Υπάρχουν **τρία** από αυτά που πρέπει να θεωρήσουμε ως **τα κυριότερα**:

Ας ξεκινήσουμε από **το πρώτο, που είναι το πολιτικό σχέδιο**: το 1932, ο Καρλ Σμιτ, κορυφαίος νομικός της εποχής του, παρουσίασε σε ένα κοινό 1.500 επιχειρηματιών, πολιτικών και ανώτατων δημοσίων υπαλλήλων, το πολιτικό σχέδιο που θα ένωνε σε πανίσχυρη συμμαχία την τάξη των καπιταλιστών και τους ναζί (3). Χρειάζονται, τους εξηγούσε ο Σμιτ, **ισχυρό κράτος** και **ελεύθερη οικονομία** (4). Με σημερινούς όρους, θα λέγαμε ότι επρόκειτο για το σχέδιο του Αυταρχικού Νεοφιλελευθερισμού, για το ίδιο σχέδιο που βλέπουμε να ξεδιπλώνεται στην παρούσα ιστορική στιγμή: το **κράτος-ρόπαλο** στην υπηρεσία της **κεφαλαιοκρατικής ασυδοσίας**. Πρόκειται για το ίδιο πολιτικό σχέδιο, τώρα όπως και τότε.

Αυτό το ίδιο σχέδιο, τότε και τώρα, αποτελεί τη βάση επί της οποίας δένουν οι ίδιες κοινωνικές συμμαχίες που συγκροτούν έναν ιδιότυπο ταξικό σχηματισμό μάχης για τη διεκδίκηση της πολιτικής εξουσίας (και αυτό είναι **το δεύτερο στοιχείο του πυρήνα του**

φασισμού): παρούσες εδώ οι δυνάμεις της αστικής τάξης, με το τραπεζικό της κεφάλαιο, τους κεφαλαιοκράτες της βιομηχανίας και των υπηρεσιών, παρούσες και οι δυνάμεις της ανώτερης μικροαστικής τάξης, με τους επαγγελματίες της (νεο)φιλελεύθερης ιδεολογίας, τους οικονομολόγους της, τους κληρικούς, τους καθεστωτικούς δημοσιογράφους και λογοτέχνες, μικρομεσαίους εμπόρους και στελέχη των ιδιωτικών επιχειρήσεων, υψηλόβαθμα στελέχη του δημόσιου τομέα, διαφημιστές και άλλους προπαγανδιστές, εδώ βρίσκουμε και μερίδες λαϊκών τάξεων, ανέργους χωρίς ταξική συνείδηση, εξαθλιωμένους συνταξιούχους και μικρο-ιδιοκτήτες, θρησκόληπτους και μπράβους, νοικοκυραίους, επαμφοτερίζοντα προλεταριακά στρώματα της επαρχίας, μπάτσους, επαγγελματίες του σκοινιού και του παλουκιού – και ο κατάλογος παραμένει ανοιχτός. Ήταν, όμως, ο ίδιος κατάλογος, τότε, στις δεκαετίες του 1920 και του 1930, είναι ο ίδιος και τώρα.

Στο σημείο αυτό, έρχεται **το τρίτο δομικό στοιχείο του φασισμού**, το ιδεολογικό «τσιμέντο», το αξιακό φορτίο που δένει τους αρμούς των ταξικών συμμαχιών. Πρόκειται για την ιδεολογία του κοινωνικού δαρβινισμού σε δύο ξεχωριστές εκδοχές: ο νεοφιλελευθερισμός είναι ο κοινωνικός δαρβινισμός της αστικής τάξης, όπου η επιβίωση και η κοινωνική άνοδος των ικανότερων, δηλαδή των ισχυρότερων, επιτυγχάνεται με το παιχνίδι της καπιταλιστικής αγοράς. Ο δε φασισμός είναι ο κοινωνικός δαρβινισμός διά της **φυσικής βίας** που ασκείται **από τους αδύναμους** επάνω σε αυτούς που είναι **ακόμα πιο αδύναμοι**. Πρόκειται για το ίδιο ιδεολογικό, αξιακό φορτίο, τότε, στα χρόνια του ιστορικού φασισμού, και τώρα, στα χρόνια του παρακμάζοντος νεοφιλελευθερισμού.

Εν κατακλείδι, τα τρία κυριότερα διαρθρωτικά χαρακτηριστικά του φασισμού, τα δομικά υλικά του, αυτά που είναι ανεξάρτητα από τη χώρα και την εποχή, τα βρίσκουμε εδώ και τώρα, στην παρούσα ιστορική στιγμή, όπως και στον Μεσοπόλεμο. Μοναδική διαφορά που μπορούμε να εντοπίσουμε είναι ότι **τότε οι ναζί είχαν την πολιτική ηγεμονία, ενώ τώρα την έχουν οι νεοφιλελεύθεροι** – προς το παρόν, τουλάχιστον.

Εάν αυτά δεν είναι πειστικά για όσους επιμένουν να αναζητούν την αλήθεια στη θάλασσα του εμπειρισμού, μπορούν να βρουν στο τελευταίο βιβλίο **(5)** του **Johann Chapoutot**, ενός από τους σημαντικότερους σύγχρονους μελετητές του ναζισμού, τη μακροσκελή λίστα ομοιοτήτων μεταξύ της ιστορικής συγκυρίας στη σημερινή Γαλλία και τη Γερμανία του 1930-1932.

Το κόστος της μετωνυμίας

Η Ακροδεξιά, λοιπόν, είναι το ντροπαλό όνομα του φασισμού, και η αφλογιστία της

Αριστεράς οφείλεται σε μεγάλο βαθμό, εκτός των άλλων, και σε αυτήν τη μετωπυμία, διότι ο όρος της «Ακροδεξιάς» απλώς υποδεικνύει μια θέση στο πολιτικό φάσμα και σαν τέτοιος φέρει μηδενική πληροφoρία, άρα έχει μηδενική αναλυτική αξία – κοινώς μας αφήνει στο μαύρο σκοτάδι. Χάρη σε αυτήν τη μετωπυμία, τα φασιστικά κόμματα ακολουθούν τώρα αθωωμένα την πορεία τους προς την κυβερνητική εξουσία. Συναντούν δε στον δρόμο τους τις νεοφιλελεύθερες πολιτικές δυνάμεις ακριβώς κατά την ιστορική στιγμή που αυτές αντιμετωπίζουν κρίση νομιμοποίησης και χρειάζονται διευρυμένες κοινωνικές και πολιτικές συμμαχίες προκειμένου να συνεχίσουν να κυβερνούν.

Παραπομπές

- 1.** Ian Kershaw (1985), «The Nazi Dictatorship. Problems and Perspectives of Interpretation», Edward Arnold Publishers
- 2.** Νίκος Πουланτζάς (2006), «Φασισμός και Δικτατορία», εκδόσεις Θεμέλιο
- 3.** Eric Vuillard, «Ημερήσια Διάταξη», εκδόσεις Πόλις
- 4.** Carl Schmitt (1932), Strong State and Sound Economy: An Address to Business Leaders, περιέχεται στο Cristi (1998), Carl Schmitt and Authoritarian Liberalism, University of Wales Press
- 5.** Johann Chapoutot (2025), «Les Irresponsables», Gallimard

Πηγή: efsyn.gr